

מבט למפגש הראשון בתכנית חט"ב – ידי"ד

שלום לכולם!

בשעה טובה הגענו לנקודת הפתיחה של שנה"ל כאן בתכנית חט"ב-ידי"ד.

אנו נוהגים לפתוח את היום במפגש משותף במרחב המאפשר מפגש לא פורמאלי ומשלב פן חברתי יחד עם הקשרים לנושא נבחר.

בשנה שעברה ערכנו בימת לימוד במתכונת של חברותא רחבה סביב ספרי הגות ופרשנות והשנה בנינו מתכונת חדשה – "קפה דילמה".

בכל מפגש מחכה לתלמידים פינת קפה (ושוקו) ועל השולחנות דף דילמה ובנוסף מצורפים לעיון חופשי דפי טיפים ואסטרטגיות לגיבוש עמדות.

הפעם בחרנו להציג התנגשות מוסרית בין הצלת אדם קרוב לבין ההכרח לעבור על החוק.

זו דילמה מפורסמת שנקראה – "הדילמה של היינץ":

קפה דילמה מס' 1

והנושא הפעם: האם שיקול הצלת חיים גובר על שמירת החוק?

נקודות מבט

יש לפנינו בעיה מוסרית היא הדורשת הכרעה ובה מתנגשים ערכים שונים. מהם שני הערכים? ערך הוא אידיאל שאדם מאמין בו וכדי לקיים אותו הוא מוכן לוותר על עקרונות אחרים שגם הם חשובים בעינו מאוד לדוגמא:

יושר הוא ערך. יש אנשים שיתנהגו בצורה ישרה גם אם לשם כך הם צריכים לוותר על הצלחה.

צדקה היא ערך - למען מתן צדקה אדם מוכן לוותר על כספו מדוע על בני אדם לעשות ככל יכולתם להצלת חיי זולתם? לדעת היינץ, הגניבה היא עבירה על החוק. האם בשל כך זה בלתי מוסרי לגנוב? מדוע?

מדוע על בני אדם לעשות, בדרך כלל, הכל כדי להימנע מעבירה על החוק?

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מוזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

הדילמה של היינץ

באירופה חלתה אשה במחלה קשה, סוג מיוחד של סרטן, והיתה קרובה למות.

לדעת הרופאים, רק תרופה מסוימת אחת היתה עשויה להציל את חייה.

תרופה זו הייתה סוג של רדיום, שגילה זה עתה רוקח באותה עיר.

הכנת התרופה לא היתה אמנם יקרה, אבל הרוקח דרש תמורתה פי עשרה ממחיר העלות שלה. הרדיום עלה לו 200 דולר, ואילו הוא דרש 2000 דולר תמורת מנה של התרופה.

היינץ, בעלה של החולה, פנה לכל מכריו וביקש ללוות מהם כסף, אבל הוא הצליח לגייס רק את מחצית הסכום הדרוש. הוא סיפר לרוקח שאשתו גוססת, וביקש לקנות את התרופה במחיר זול יותר או בתשלומים, אבל הרוקח עמד על שלו וענה:

"לא, אני גיליתי את התרופה ואני רוצה להתעשר ממנה!".

היינץ נתקף ייאוש, וחשב על פריצה לבית המרקחת כדי לגנוב את התרופה.

- האם על היינץ לגנוב את התרופה? כן / לא

בצמוד לדילמה תוכלו לראות "קריאת כיוון" שמטרתה לצאת לחשיבה מסתעפת ובנוסף כמה סימני דרך אינטרנטיים להעמקה.

ולאן לקחו את הנושא הילדים? נביא מדגם מייצג של התייחסויות:

- "היינץ צריך לגנוב מכיוון שאם זה מציל נפש חיים זה שווה את זה..." (דביר מטלס).
- "אני חושבת שלא צריך לגנוב משום שזה לא מוסרי, השלכות מסוכנות מאוד..." (פנינה).
- "אני חושבת שיש מקום מה לשיקול מכיוון שמדובר בחייו של בן אדם. אבל מצד שני בתורה כתוב שצריך ללכת בדרך ישרה וה' בכל זאת יעזור..." (אלה).
- "לדעתי היינץ צריך לגנוב את התרופה כי אין לו ברירה אחרת אשתו תמות ו"לא תרצח" חמור יותר מ"לא תגנוב" - "וחי בהם ולא שימות בהם... ואם יש דרך אחרת זה עדיף" (שרי שפי).
- "מתוך 1 ו-2 (לגנוב / לא לגנוב) הייתי בוחר 3, כלומר הייתי מצד אחד גונב, מצד שני משאיר כסף שמכסה את ההוצאות... פיקוח נפש דוחה הכל חוץ משלוש עברות שחרב עליהן בית ראשון.. גנבה אינה משלוש העברות הנ"ל" (רועה גנירם).

סיכמנו את החלק הקבוצתי בדיון רחב שהציף היבטים שונים: החשיבות שבברור עמדות בהיבטים רחבים והשלכות של זמן, מקום וגורמים מעורבים, התייחסות הלכתית ומשפטית, לקיחת אחריות עבור הזולת ועוד.

שבת שלום, אושרה וזאב.

מבט למפגש השני בתכנית חט"ב – ידי"ד

שלום לכולם!

ושוב מבט למה שעלה במפגש – "קפה דילמה" מס' 2.

הפעם עסקנו בזכויות הפרט מול חוקי המדינה בסוגיית החיסונים :

קפה דילמה מס' 2

והנושא הפעם: חיסונים - זכויות הפרט מול חוקי המדינה

שאלה מאתר "כיפה"

שמעתי שהיו מקרים רבים שתינוקות ניזוקו מחיסונים, שאין צורך כלל בחיסון ואדרבא הוא מחליש את הכוח הטבעי של התינוק, שמחלות רבות כגון אוטיזם התרבו עקב חיסונים, שמחלות רבות נעלמו לא עקב חיסונים אלא עקב התפתחות ההיגיינה, שכל החיסונים רק משרתים את האינטרסים הכלכליים של חברות התרופות, שסתם מכניסים רעל מסוכן בגופו של תינוק ועוד טענות רבות.

רופאים יוזמים חוק: הילד לא חוסן? אין כניסה לגן

רופאי הילדים יוצאים לקרב נגד סרבני החיסונים: "הם מסכנים את הילדים ועלולים להוביל להתפרצות מגפות", כך מדווח "ידיעות אחרונות". התוכנית: להשאיר ילדים שלא יחוסנו מחוץ לגן ולקנוס את הוריהם. המתנגדים: זכות ההורים להחליט. במכתב שצפוי להישלח הבוקר להנהלת משרד הבריאות מבקשים רופאי הילדים מסגן שר הבריאות, עקב ליצמן, וממנכ"ל המשרד, פרופ' רוני גמזו, לאמץ מדיניות נוקשה בנושא ולעגן את מתן החיסונים בחוק. הסיבה: ילדים שאינם מקבלים חיסונים חשופים למחלות קשות ואף עלולים לגרום להתפרצות מחדשת של מחלות שהושמדו.

לפי ההצעה, נגד הורים סרבני חיסון יינקטו הליכים משפטיים בגין הזנחת ילדיהם ופגיעה בחברה. ההצעה קוראת לפעול משפטית גם נגד כל רופא שימליץ להורים לא לתת חיסונים.

נקודות מבט

המדינה קובעת חוקים שנועדו להגן על זכויות הפרט, אך יש גם חוקים שמטרתם לשמור על זכויות החברה, ופעמים ששתי מגמות אלו מתנגשות. האם זכותה של המדינה להתערב כיצד אדם נוהג בביתו? במכוניתו? ואם אינו מעוניין לשמור על כללי בטיחות זה אינו פוגע באחרים?
בעבר אסרו על תושבי ארה"ב לצרוך אלכוהול, באופן גורף, האם זה היה מוצדק? מדוע חוקים מסוג זה משתנים?

ולענייננו:
האם זכותם של הורים להימנע ממתן חיסונים על פי שיקול דעתם? או שזכותה של המדינה לקבוע בסוגיה זו?

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מוזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

כיווני חיפוש והרחבה

הזכות לחיים וביטחון – ויקיפדיה
חוק יסוד כבוד האדם וחירותו – אתר הכנסת
הרב אבינר על חיסונים – אתר כיפה
התייחסות של הרב הראשי הראשון לציון הרב יצחק יוסף – אתר nrg

יחד עם דיונים ערים התקדמנו הפעם לשימוש גם במקורות אינטרנטיים וליצירת סימוכין לטענות. התלמידים הספיקו לעיין בהתייחסויות בנושא בוויקיפדיה, שכללו גם ביקורת על מחקרים מוטים.

עמדנו על כך שזו אנציקלופדיה חופשית ומרחב הביקורת הוא אחד היתרונות שבה.

התלמידים הכירו את נוסח לשון החוק באתר הכנסת וגם עסקו בהגישה הלכתית על פי מספר מקורות ומאמרים.

ולאן לקחו את הנושא התלמידים? נביא מדגם מייצג ודי מצומצם ביחס למה שעלה בדיון זה :

- הסברה ופתרונות נקודתיים ויצירתיים:** בעקבות דיון על פתרון ביניים –אל תחסנו אבל נאסר עליכם לשלב את הילד בגן ילדים ציבורי "לדעתי לא צריך להשאיר מחוץ לגן... אמנם זאת זכות הורים אבל זאת סכנה וצריך קודם כל להסביר את הסיבה החברתית ואם ההורים עדיין לא מקשיבים צריך לחשוב על פתרון שמתאים למקרה", (פולי).
- אחריות על השלכות:** "אני חושבת שצריך לחסן... כי כשהם לא מחוסנים הם חשופים יותר למחלות... הם עלולים לחלות... ולהדביק אחרים שלא הספיקו להתחסן", (אביטל).
- מיתוס או דעה מנומקת מחקרית?** "לדעתי צריך לחסן... בימינו יש הרבה פחות תופעות לוואי", (שחר).
- גישת ההלכה:** על פי הרב אבינר – אתר "כיפה": חובה להתחסן. (מרב).

בשיחות סביב השולחן עלו גם השלכות נוספות של הנושא ובתקנות שהילדים נתקלים בהם גם במרחב הבית ספרי, כמו תקנות לגבי אופניים חשמליים, טלפונים סלולריים ועוד.

שבת שלום, אושרה וזאב.

מבט למפגש השלישי בתכנית חט"ב – ידי"ד

שלום לכולם!

במה עסקנו הפעם ב"קפה דילמה" מס' 3?

קפה דילמה מס' 3

והנושא הפעם: יחסי מורה ותלמיד

נקודות מבט

הסיפור ממדרש "ויקרא רבא" מתאר שתי דמויות המייצגות שני קצוות בחברה. רבי ינאי מייצג את המעמד הגבוה, בעל ההשכלה והממון ואילו האורח מייצג את המעמד של פשוטי העם, חסרי ההשכלה. רבי ינאי טועה וחושב את האורח הלבוש בהידור לאדם משכיל ומצפה תחילה למפגש אינטלקטואלי מעניין.

ככל שחולף הזמן מגלה רבי ינאי שהאורח אינו משכיל, מכך ואילך רבי ינאי מתנהג כמי שמעמדו מקנה לו זכות להעליב את אורחו, שדווקא מעמיד לבסוף את ר' ינאי במקומו.

ומהימים ההם לימינו אנו.

היום ברור בישראל שחובת ההשכלה מוטלת על המדינה כזכות דמוקרטית. אבל מה קורה בתוך הכיתה במקום שבו חלק מהתלמידים לא יכולים או לא רוצים לשתף פעולה מסיבות שונות (חישבו מהם הסיבות).

עד כמה מוטלת החובה לדאוג לתלמידים אלו. האם באופן שוויוני כמו לתלמידים בעלי יכולת ומוטיבציה גבוהה? האם זה עלול לפגוע בהם?

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מוזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

כיווני חיפוש והרחבה

"תלמיד שגלה לערי מקלט, מגליו רבו עימו" (רמב"ם). הזכות לחינוך – ויקיפדיה. התייחסות לזכות לחינוך במגילת העצמאות. מחקרים אודות פערים במערכת החינוך הישראלית.

רבי ינאי והאורח

מעשה ברבי ינאי שהיה מהלך בדרך וראה אדם אחד שהיה משפך ביותר. אמר לו: ישגיח רבי להתקבל אצלנו? אמר לו: הן.

הכניסו לביתו, האכילו והשקהו. בדקו במקרא ולא מצאו, במשנה ולא מצאו, באגדה ולא מצאו, בתלמוד ולא מצאו.

אמר לו: טל וברך.

אמר לו: יברך ינאי בביתו.

אמר לו: יכול אתה לומר מה שאני אומר לך? אמר לו: הן.

אמר לו: אמר: אכל קלב פתו של ינאי. עמד ותפסו. אמר לו: ירשתי אצלך ואתה מונעה ממני! אמר לו: מהי ירשתך אצלי?

אמר לו: פעם אחת עברתי לפני בית ספר ושמעתי קול תינוקות שאומרים: תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב - מורשה קהלת ינאי לא נאמר כאן, אלא קהלת יעקב!

אמר לו: "למה זכית לאכל על שלחני?"

אמר לו: מימי לא שמעתי דבר רע והקזרתי לבעליו, ולא ראיתי שנים מריבים זה עם זה ולא עשיתי שלום ביניהם.

אמר לו: כל-כך דרך-דרך אצלך וקראתה קלב? (ויקרא רבה, פרשה ט', ג')

זו היתה הפעם דילמה מסוג מעט שונה. לא בדיוק תשובה חותכת של כן ולא, אלא פתח לדיונים אודות תופעה שמוכרת כולנו מקרוב: בעל הסמכות קובע את הכללים, ואנחנו כיחידים עומדים ומנסים לעמוד על זכותנו.

שוחחנו על:

- חוקי בית הספר ומערכת חוקים פנימית של ניהול שיעור.

בשאלות מזווית ראייה של הפרט: מה קורה שהמורה מתעלם משאלות לגיטימיות? טועה בהערכת מבחן ומנסה לתרץ את הטעות בכל מחיר? עמידה מול עונש קולקטיבי?

ובדילמות מערכתיות: מידת ההשקעה בתלמידים חריגים מסוגים שונים, האם ההשקעה היא על חשבון הפלח הממוצע? האם מוסדות רשאים להגביל ויצור תנאי כניסה משל עצמם?

- ובהתנהלות הציבורית?

האזרח מול חוקים ותקנות עירוניות, עד כמה להתעקש? האם ניתן לשנות מצבים של אי-צדק? האם כל מחאה היא לגיטימית?

סיכמנו יחד שמה שנלמד מהסיפור שעל שתי העמדות למצוא נקודת מפגש שנוצרת מתוך הקשבה ואחריות. ר' ינאי השכיל להודות בטעותו, והאדם (שלא נזכר בשמו.. אולי זה יכול להיות כל אחד מאתנו?) הוא לא בא בטענות מבלי לבחון את זכויותיו ומבלי למצוא בעצמו כוחות והצלחות.

אז למחות או לא?

מתי נעודד עמידה על זכויותינו?

שאלה מורכבת שיש לה הצדקה כשיש חזון אמתי, כן ומוכח ובפרט כשמתכוונים להשפיע ולא רק לקבל מתנות חינם.

שבת שלום, אושרה וזאב.

בס"ד

מבט למפגש הרביעי בתכנית חט"ב – ידייד

שלום לכולם!

דילמה מס' 4 עסקה בסיפורו הידוע של או הנרי ובהשלכות הנובעות ממנו :

קפה דילמה מס' 4

והנושא הפעם: נאמנות לחבר או החובה המקצועית?

נקודות מבט

איזה ערך חשוב יותר? הבטחה מן העבר ונאמנות לחבר ותיק, או האתיקה המקצועית והתפקיד? האם ג'ימי מצא פתרון יצירתי שפתר את הבעיה או שלא?

ומספור זה לדילמות קרובות נוספות:

במדינה: המדינה התה נאמנת לגישה ביטחונית ופוליטית ולא הגנה על יונתן פולארד, אך המדינה היא זו ששלחה אותו למשימה...

בחברה: יש לכם מידע שמהווה יתרון כדי להתקבל לתפקיד כלשהו. המתמודד השני הוא חברכם הטוב ביותר. האם תסתירו ממנו את המידע הזה?

ובמשפחה: אח או אחות סיפרו לכם משהו אישי בסוד ואתם שוקלים לשתף או להסתיר מההורים.

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מוזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

הדילמה של ג'ימי וולס בסיפורו של או הנרי "אחרי עשרים שנה"

ג'ימי וולס ובוב הם ידידים מימי נעוריהם, שדרכיהם נפרדו לפני עשרים שנה. אז, בפגישתם האחרונה במסעדה בניו יורק, הסכימו שני החברים ביניהם כי ייפגשו שוב באותו מקום לאחר עשרים שנה, יהיה אשר יהיה.

כעבור עשרים שנה, בדרכו אל המפגש כמוסכם, ראה ג'ימי אדם מסתתר בפתח החשוך של הבניין.

כאשר הצית האיש לעצמו סיגר, התברר לג'ימי כי זהו ידידו בוב, הפושע המבוקש על ידי המשטרה.

ג'ימי, שבמשך השנים היה לשוטף מצטיין במשטרת ניו יורק, החליט לחזור לתחנת המשטרה ולשלוח שוטר בלבוש אזרחי על מנת לאסור את בוב ולהעביר לו את המסר כי חברו מן העבר קיים את הבטחתו והגיע למפגש.

כיווני חיפוש והרחבה

חפשו התייחסויות בהיבט המוסרי לסיפור "אחרי עשרים שנה". "להלשין או לא להלשין" באתר "בין הצלולים". חוק לשון הרע. הלכות לשון הרע. אתיקה מקצועית על פי פרופ' אסא כשר.

הפעם תלמידי כיתה ז' היו שותפים רק במס' דקות מכיוון שהוזמן עבורם גורם עירוני מעיריית גבעתיים בהקשר לנושא בינוי ערים – בקורס של תומר אהרונים.

ישבנו סביב שולחן אחד ושוחחנו אודות הבעיה והפתרון בעזרת "מחווה":

ראינו לנגד עינינו "מטריצה" שבה חומרת המעשה אילו מתייחסים ורמת הקרבה בין השותפים לאירוע (ואם זאת משפחה...) הם גורמים המשנים את נקודת ההתייחסות.

התייחסנו למבנה כזה של דילמה בחברת התלמידים, בין אחים או בהקצנה, בחברה אנרכיסטית וסיכמנו שטוב לכוון את דרכנו לחברה שבה יש נורמות מוסריות ובחברה כזו שבוחנת את דרכיה גם לאור שינויים.

הפעם הצטרפה לדיון גם נגה אלגום, סופרת ויוצרת המלמדת אתנו כאן ביד"ד.

יחד איתה העלנו דילמות קרובות מתחום הזכות לפרטיות מול המידע הנגיש לרשויות. מידע שהולך וגדל בקו תלול ומעט מרתייע.

לסיום צעדנו צעד נוסף קדימה וביקשנו מהתלמידים להעלות על הכתב דילמה משלהם. מס' תלמידים מכובד נענה לאתגר.

חלק מהתלמידים ביקשו לערב אתכם ההורים בכתיבה.

יתכן שדף זה יגיע גם אליכם.

שבת שלום, אושרה וזאב.

קפה דילמה

הנושא:

נקודות מבט

העלו כאן נקודות מבט אפשריות בראשי פרקים

כיווני חיפוש והרחבה

הפנו למקורות מידע רלוונטיים

שם הכותב/ת:

שם ביה"ס:

כותרת

מלאו כאן טקסט שממנו מתפתח הדיון

בס"ד

מבט למפגש החמישי בתכנית חט"ב – ידייד

קפה דילמה מס' 5

והנושא הפעם: איכות הסביבה מול רווחה כלכלית.

נקודות מבט

לפעמים אנחנו נושאים בשני תפקידים. מעין "שני כובעים" המייצגים שתי קבוצות, ולפעמים אפילו בתוכנו מתרוצצות כמה נקודות מבט היוצרות בלבול והרגשה של "מצב תקוע" כשאנחנו לא יכולים להכריע לאן פנינו: לכאן או לכאן?

ומכאן למצבים נוספים בהם קיימים "שני כובעים":

- קצין דתי המפקד על קבוצת חיילים דתיים ומקבל הנחיה המעוררת התנגדות על רקע הלכה ואמונה.
- מורה שהוא גם הוראה בבית הספר ומעורב בהנחיה חדשה המעוררת התנגדות בקרב ההורים.
- ומה עוד?

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

הדילמה של מר גולן

מר גולן, מתגורר בישוב עירוני קטן ומבודד, הוא חבר במועצת העיר ויו"ר הוועדה לאיכות הסביבה. הישוב סובל מרמת אבטלה גבוהה ואפשרויות התעסוקה באזור מצומצמות ביותר. בשולי הישוב קיים מפעל קטן שמספק לחלק מתושבי המקום את פרנסתם. לאחרונה מגלה קבוצת משקיעים זרים עניין רב במפעל ובדקת את האפשרות להשקיע כספים בהרחבתו, משום שהם צופים עליה בביקוש למוצרים אלה בארץ ובחול, ומאמינים בפוטנציאל של הישוב ובפיתוחו לטווח ארוך. המשקיעים מבטיחים כי חלק מהרווחים יוקדשו לפיתוח מערכת החינוך בעיר. קיים חשש שהרחבת המפעל תגרס למפגעים בלתי הפיכים לנוף באזור ולאיכות הסביבה עקב שימוש בחומרים מהמים. הרעש שיווצר בעקבות הפעלתו של המפעל 24 שעות ביממה, יהיה האוויר והקרקע יפגעו באיכות החיים של תושבי המקום. מר גולן ידוע כבעל מודעות גבוהה מאוד לאיכות הסביבה וחושש מהמקום, שקשה לאמוד את היקפם היום, כתוצאה מהרחבת המפעל. עם זאת כחבר מועצת העיר הוא חש מחויבות רבה לרווחתם הכלכלית של התושבים ולשיפור מערכת החינוך הכושלת בישוב. דיונים סוערים התנהלו בישיבת מועצת העיר , בשאלה האם לאשר את הרחבתו של המפעל?

מר גולן מתלבט, הצבעתו אמורה להכריע את הכף. מחד, לוחצים תושבי העיר להיענות להצעה בשל פוטנציאל הפיתוח והפריחה שתכנית זו עשויה להביא לאזור. מאידך, בוועדה לאיכות הסביבה שהוא עומד בראשה יש התנגדות רבה לתוכנית בשל חשש מהמקום העלולים להיגרם בטווח הקצר ובטווח הארוך.

כיצד לדעתך צריך מר גולן להצביע?
(מתוך אתר מִינְהַל חברה ונוער).

כיווני חיפוש והרחבה

מהו קור אתי?
מהי אתיקה?
חפשו גם "נאמנות כפולה".

התחלנו ב"בית הקפה" שלנו עם דפי הדילמה. התלמידים בחנו את מושג ה"נאמנות הכפולה" בתוך מושג ה"אתיקה" הרחב ומצאו דילמות אתיות דומות.

ומאן עברנו לפעילות אקטיבית בסגנון דיבייט.

קפה דיבייט

עימות חזיתי: שני תלמידים התנדבו לייצג את שתי הגישות המתרוצצות בראשו של מר גולן.

הקהל הציג שאלות, הנואמים הגיבו ולבסוף הועלו גם רעיונות נוספים לפתרון.

ומכיוון נוסף? שרי שפי הציגה כיוון מקורי משלה וזו היתה הזדמנות לעמוד על ההבדלים הדקים שבין פשרה ל"ידרך שלישית".

העקרונות: חידדנו מעט את עקרונות הדיבייט: פתיחה מזמינה, סדר ורהיטות בהצגת הטענות השונים, התייחסות עניינית לדעה המנוגדת וסיכום קצר וקולע, והחשוב מכל: הקשבה, הקשבה והקשבה.

גם הקהל מתבקש לנקוט עמדה: בשלב הבא ביקשנו מהילדים "להצביע ברגליים" ולעמוד בשתי פינות של החדר על פי החלוקה לתומכים בהצעת היזמים, לבין גישת ה"ירוקים" שמתנגדים לתיעוש ולפגיעה באיכות של העיר.

נוצרה באופן ספונטאני קבוצה שביקשה לעמוד במרכז בטענה שאף דעה אינה מייצגת אותם, או שהם מרגישים שחסרים להם נתונים ומידע כדי להחליט בשלב זה על דעה חד משמעית.

בשלב האחרון ביקשנו שוב מפולי ורועה לחזור לבימת הנואמים ולהחליף צד:

לטעון באותו הלהט ולנמק את עקרונות הדעה המנוגדת.

וסיימנו בשאלה: במה מועילה ההחלפה הזו? **ומה אתם אומרים?**

שבת שלום, אושרה וזאב.

דילמה מס' 6 עסקה בנושא המעסיק אותנו רבות (בשני מובנים או יותר) - שימוש יתר בטלפונים :

קפה דילמה מס' 6

והנושא הפעם: סלולרי זה סוג של התמכרות? או תרבות חברתית?

נקודות מבט

תפקידם של ההורים הוא לסייע בבניית דרך, לכוון, לסייע וגם להיות ה"מבוגר האחראי" ולומר לפעמים "לא" ולהציב גבולות. מצד שני, הילדים הם יישום עצמאית ויש שינויים בהרגלים. לומר "פעם היינו הולכים ברגל שלושה קילומטר עד לבית הספר..." או "פעם הסתפקנו בנסיעה לים, ארטק ותיירס..." והיום אתם מצפים שכל הקיץ..." אלו אולי אמירות שיש בהם התעלמות מהשינויים המהירים שמרחשים. הטלפון הסלולרי הוא כלי חשוב בעל שימושים אדירים, האם יש להילחם בו?

ומה הגבול בין שימוש יתר לבין התמכרות?

- ואם אני מנגן בפסנתר כמה שעות בכל יום, או עושה ספורט במשך שעות, האם אני מתמכר, או נלהב, מתמיד ומיומן?
- מהם הסימנים המעידים על התמכרות?
- אילו הייתם מחברים שאלון בסגנון "בחן את עצמך" אלו שאלות הייתם מעלים בשאלון כזה?
- וביחס לתופעה זו: לאלו תגובות הייתם מצפים מציבור ההורים, אנשי החינוך ואפילו מעצמכם?
- האם יש איסורים גורפים מוגזמים בנושא זה?

ואם הנושא שולח אתכם לדילמות נוספות אתם מוזמנים לפתוח כיוון נוסף לדיון.

כיווני חיפוש והרחבה

התמכרויות לסלולר ולטכנולוגיה. סמכות הורית. נקי רשתות חברתיות. שימוש בסמסטרפונים בהוראה.

להתערב או לא?

אמא של רותם קראה כתבה באתר [mako](http://www.mako.co.il/nexter-weekend/Article-d82d8bffa6368f31006.htm). הכתבה עסקה בתופעת השימוש המוגבר בטלפונים סלולריים אצל ילדים והציגה את התופעה כסוג של התמכרות: <http://www.mako.co.il/nexter-weekend/Article-d82d8bffa6368f31006.htm>

"מאז שיש לה את האייפון היא לא נפרדת ממנו כמעט לרגע", קוראת לעזרה אמא ישראלית לילדה בת 11 באחד מהפורומים באינטרנט. "כל היום משחקים, וטייב, פייסבוק, SMS וואטסאפ, תמונות, סרטונים ומה לא. אני לוקחת לה אותו... ואז מתחילה מלחמת עולם. היא בוכה, צועקת, שונאת אותי, מאיימת שלא תאכל תשעה או התקלה. היא ממש כמו נרקומן בקרה שנמצא בגמילה"

עקרת העזרה של האם הישראלית, שזכתה לתגובות מבינות במיוחד מהורים אחרים, מטרידה ומעניינת – אך ד"ר ריצ'ארד גרהאם, מטפל בכיר בהתמכרות טכנולוגית בבית החולים Capio Nightingale בלונדון, מספר שאת התופעה הבעייתית האמת אפשר לקחת צעד אחד רחוק יותר, או אם תרצו – מוקדם יותר. גרהאם פוגש בקליניקה שלו מדי יום מטופלים צעירים שמתמודדים עם התמכרות למדיה, ולדבריו – כנראה שאף פעם לא מוקדם להתחיל להתמכר."

אמא של רותם מצאה שאצל ביתה משך השימוש והתגובות מאוד דומים למתואר בכתבה ושאלה את עצמה האם הגיע הזמן להתערב, או שהיא עלולה לפגוע בביתה. הרי חלק גדול מהקשרים החברתיים ואפילו הלימודיים מתנהלים דרך הטלפון, אולי זו פשוט התקשורת של הדור הזה, אפילו יותר משיחה פנים אל פנים?

אולי אני קצת שייכת לדור הקודם? כך חשבה. אולי הכתבה קצת מקצינה בתאור התופעה? האם שימוש מרובה הוא כבר התמכרות? אמא של רותם זכרה שבילדותה היתה קוראת ספרים במשך שעות ומאד כועסת כשביקשו ממנה ללכת לישון? אז אולי פשוט הכלי השתנה? ואולי גיל ההתבגרות מתחיל מוקדם יותר?

אולי פשוט לאסור עליה את השימוש בטלפון ולקנות לה טלפון פשוט, רק לשיחות והודעות עד שתגדל ותגלה קצת יותר אחריות? האם זו התערבות מוגזמת? האם אני עלולה לפגוע בקשר עם רותם?

תוך כדי שיחה חופשית ניסינו לסקור עד כמה כל אחד (כמעט) הפך להיות "מרכז תקשורת" בפני עצמו. לכמה ערוצי תקשורת כל אחד מחובר? פייסבוק, מייל, הודעות טקסט, וואטסאפ... ויש כאלו שמשוחחים גם בטלפון... וכמה וואטסאפים יש לנו בטלפון? התחלנו משלושים ומצאנו די מהר (לקח זמן לספור) שיש כאלו שאצלם המספרים הם כמעט עד מאה ועשרים.

ומי הם כל אלו הרשומים אצלנו?

חלקם ישנים או לא פעילים, חלקם מיותרים, וחלקם באמת חשובים ונדרשים: אלו שמאפשרים עדכון און-ליין, קבוצות תמיכה לימודיות, קבוצות חברתיות שמייצגות חברויות ב"עולם האמיתי" או קבוצות משפחתיות.

ומכאן חזרנו לדילמה ושאלנו מהם הסימנים להתמכרות, וכיצד יש לנהוג כשמזהים סימנים כאלו? התשובות וההתייחסויות הקיפו כמעט את כל המשתתפים.

מסתבר שהנושא קיים בתודעה, בהחלט קיים. התלמידים מוצאים את הכלי הזה כחשוב, נוכח ומסייע אך במקביל, מאוד מודעים וערים לסכנות. הם מרגישים היטב מתי ה"רעש התקשורתי" מתחיל להטריד. הועלו כיווני חשיבה רבים, ופתרונות כמו:

- לדלל קבוצות וואטסאפ רק לאלו שיש בהם פעילות בעלת ערך.
- לשקול חזרה לטלפון "טיפש" (כך הם כינו זאת).
- היתה התייחסות לציבור ההורים: השליטה בתקציב, קניית מכשיר, התשלום על השימוש, ועוד נראים לתלמידים כסוג של אמצעי לשלוט במצב ולקבל החלטות.
- דובר על תהליכי גמילה: להתחיל מהגבלה כמעט מלאה ובהתאם לבניית אחריות אישית לאפשר ולשחרר.
- ועל גם פתרון טכנולוגי: מונה שיאפשר שימוש מוגבל שעות על בסיס שבועי או חודשי, ואם השעות בוזבוז בבת אחת הם פשוט יגמרו. האפקט יסייע בבניית שיקל דעת בשימוש.

הפעם היתה נוכחת אתנו גם הגב' זהבי ביטון, אחת האימהות, שהציגה קושי בפתרון הטכנולוגי. אם השעות האישיות יגמרו ה"מכורים" יחפשו פתרונות בסביבה הקרובה, אחים, חברים... ולכן חייבת להיות התייחסות מקבילה לבניית אחריות אישית.

ולהורים היקרים, ואם אתם כאן בסביבה, בבוקר יום שיש, אתם בהחלט מוזמנים להצטרף אלינו באופן פעיל. מובטח קפה, או מרק חם כמו ביום הגשום הזה.

לנושא זה יש הקשרים כה מרובים לשינויים החברתיים, ולמקומו של הפרט בתוך נהר הידע, לטכנולוגיה המתפרצת אל חיינו בכל מקום ולמהפכות שמתרחשות בקצב הולך וגובר.

ולסיום כמה קישורים בנושא הזה: [מחקר - כמה פעמים אנחנו בודקים הודעות? מסמך של משרד החינוך בנושא טיפים חשובים](#) [מאמר הכולל תכנית של 12 צעדים מעשיים.](#)

ואיזה כיף שיש לנו שבת שמזכירה לנו איך ניתן לחיות גם בלי טלפונים.

שבת שלום, אושרה וזאב.